

ÇALIŞMA RAPORU

**TARIMDA MAZOT KULLANIMI
VE
MAZOT DESTEKLERİ**

Doç.Dr. İlkey DELLAL

Hakan Efendi ÖZAT

Tijen ÖZÜDOĞRU

Eylül 2007
ANKARA

İçindekiler

1. Giriş	1
2. Dünya Petrol Piyasası ve Mazot Fiyatları	2
3. Tarımda Mazot Kullanımı	6
4. Türkiye’de Tarımda Mazot Desteklemeleri.....	11
5. Genel Değerlendirme.....	17

1. Giriş

Tarım, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde öncelikli olarak desteklenen sektörlerden biridir. Tarım ürünlerinin arz ve talep esnekliği düşüktür. Bu nedenle fiyatlardaki değişimler üretimi ya da tüketimi diğer mallarda olduğu gibi çok fazla etkilememektedir. Tarımda, üretim dönemi uzundur ve bu uzun dönemde doğal, ekonomik ve sosyal risk ve belirsizliklere açıktır. Üstlendiği bu yüksek risk ve belirsizliklere rağmen diğer sektörler göre getirisi azdır. Dolayısıyla, tarım sektöründe kişi başına düşen gelir tüm ülkelerde düşüktür.

Bu nedenlerle, sürdürülebilir üretimi sağlamak ve çiftçi gelir seviyesini yükseltmek amacıyla gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde, çeşitli politika araçlarıyla tarım sektörü desteklenmektedir. Girdi destekleri de tarımı destekleme araçlarından birisidir. Girdilere verilecek desteklerde amaç, maliyet yükünün azaltılması ve böylece çiftçinin kar marjının artırılmasıdır. Tarımda kullanılan ve maliyet içinde önemli pay alan girdilerden biri de mazottur.

Ekonomik kalkınmanın en temel girdisi olan petrole, gün geçtikçe her alanda daha fazla gereksinim duyulmaktadır. Diğer yandan, dünya nüfusunun artması ve teknolojinin gelişimi ile birlikte enerji tüketimi de artmaktadır. Petrolde, kısıtlı olan arza rağmen, talebin artışı ve uluslararası istikrarsızlıklar, krizler, savaşlar petrol fiyatlarının yükselmesine neden olmaktadır. Petrol fiyatlarının yükselmesi ise, petrolü girdi olarak kullanan tüm sektörler gibi tarım sektörünü de etkilemektedir.

Teknolojinin tarımda da gelişimiyle birlikte, üretim girdileri içerisinde payı sürekli artmaktadır. Uluslararası piyasalarda fiyatının aşırı yükselmesi ise mazotun maliyet içindeki payını daha da artırmakta, çiftçi gelirlerine olumsuz etki yapmaktadır.

Türkiye’de tarımda mazot desteklemeleri 2000’li yıllarda mazottaki aşırı fiyat artışlarıyla gündeme gelmiş ve ilk olarak 2002 genel seçimlerinden sonra hükümetin

gündemine yerleşerek çiftçilere mazot desteği verilmeye başlanmıştır. 2007 seçimleri öncesinde de tüm siyasi partiler tarafından tartışılan konu haline gelmiştir.

Bu çalışmada, karar vericilere yardımcı olması amacıyla, petrol piyasası ve ülkemizde tarımda kullanılan mazota verilen destekler incelenmiştir. Çalışmada ilk olarak dünya petrol piyasasında gelişmeler ve mazot fiyatları hakkında özet bilgiler verilmiş, ülkemizde tarımda mazot kullanım miktarı tespit edilmeye çalışılmıştır. Daha sonraki bölümlerde, uygulanmış olan mazot destekleri incelenmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. Dünya Petrol Piyasası ve Mazot Fiyatları

Petrolün sınırlı ve yenilenemez bir kaynak olması, dünyanın sadece bazı bölgelerinde bulunması, buna rağmen tüm ülkeler tarafından talep edilmesi, petrol piyasasını diğer sektörlerden ayırmaktadır. Petrol fiyatları bu nedenlerle diğer sektörlerdeki fiyatlara oranla daha fazla dalgalıdır.

1970'lerin başından itibaren siyasi ve ekonomik gelişmeler ve petrol üreten ülkelerin arz ve talep dengeleri petrol fiyatlarının dalgalı bir seyir izlemesine neden olmuştur. 1970'de 2,5-3 \$/varil olan ham petrol fiyatları 1972 yılında İsrail'e karşı Suriye ve Mısır'ın başlattıkları askeri müdahale ile yükselmeye başlamış, 1974 yılında 11-12 \$/varil'e ulaşmış ve ilk petrol krizi yaşanmıştır. 1974 ile 1979 yılları arasında petrol fiyatları 12,21 \$/varil ve 13,55 \$/varil arasında seyretmiştir. İkinci petrol krizi ise 1979 yılında İran Devrimi ile ortaya çıkmış ve ham petrol fiyatları 30-35 \$/varil'e kadar yükselmiştir. 1986 yılında ham petrol ortalama fiyatlarının 10 \$/varil seviyesine inmesi ile daha öncekilerin tersine bir petrol şoku yaşanmıştır (Anonim 2007a).

1990'da ortaya çıkan Körfez Krizi sebebiyle dünya petrol piyasalarında belirsizlik yaşanmış, ham petrol fiyatları 40 \$/varil seviyelerine çıkmış ve yıl içinde 21,36 \$/varil olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılında OPEC dışı ülkelerin Meksika Körfezi ve Alaska gibi sahalarda üretimlerini artırmaları ve OPEC ülkeleri ile aralarındaki rekabeti

yükseltmeleri sonucu petrol fiyatı 9,69 \$/varil'e kadar gerilemiştir. Bu düşüşü engellemek amacıyla 1999 yılı Mart ayında, OPEC üyesi 10 ülke ve üye olmayan 3 ülke petrol bakanlarının katıldığı toplantıda üretimlerini azaltma kararı ile birlikte ham petrol fiyatları yükselmeye başlamış, 2000 yılında 32,57 \$/varil seviyesine çıkmıştır. 2001'de ABD'de yaşanan 11 Eylül saldırısı sonrası 33 \$/varil düzeyine gelen fiyatlar birden düşüşe geçmiş, 2001 Aralık ayında 17 \$/varil'e kadar inmiştir (Anonim 2007a).

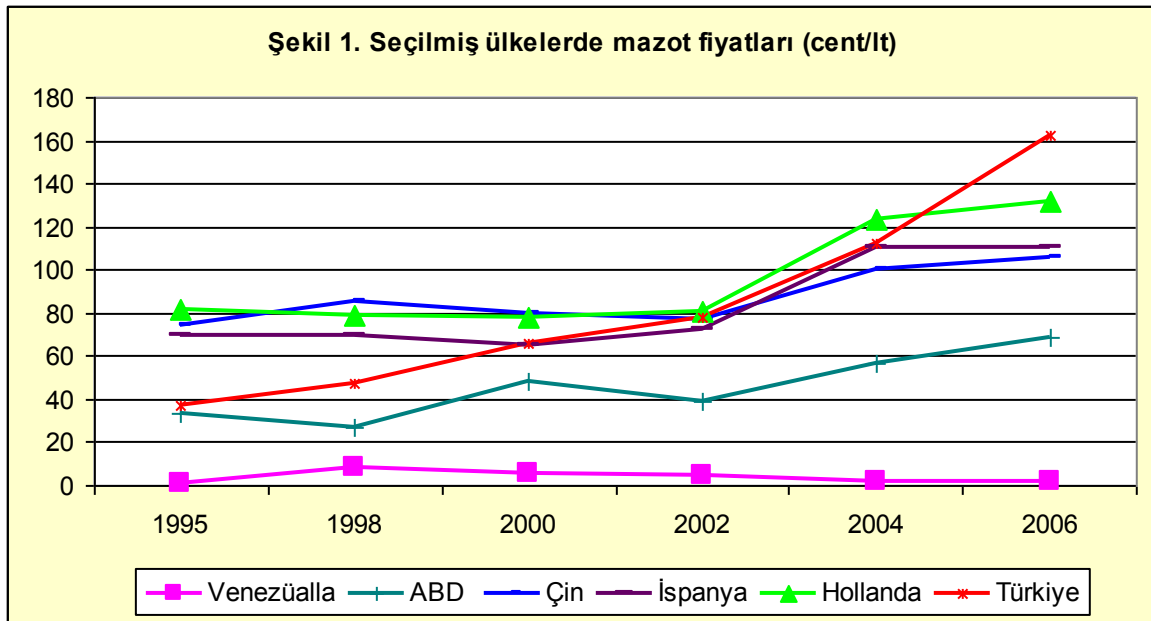
Bu gelişmelerden de izlenebileceği gibi, siyasi ve ekonomik gelişmelere karşı son derece duyarlı olan petrol fiyatları 2002 yılında da çok inişli çıkışlı bir dönem geçirmiştir. Ocak 2002'de OPEC, 17 \$/varil'e gerileyen fiyatları tekrar hedef fiyat bandı olarak benimsediği 22–28 \$/varil seviyesine çekebilmek için üretimini düşürmüştür (Anonim 2007a). Petrol üreten bazı ülkelerde iç karışıklıklar ve ABD'nin Irak'a müdahalesi ile 2000'li yıllar, petrol fiyatlarının çok yükseldiği yıllar olmuştur. Irakta savaş beklentilerinin sürdüğü 2003 yılının Mart ayında OPEC fiyatı 33 \$/varil'e ulaşmış ve akabinde savaşla birlikte artış sürmüştür, 2006 yılında ise 70\$/varil seviyelerini görmüştür.

Aşağıdaki tabloda 1995–2006 yılları arası ülkeler itibariyle perakende mazot fiyatları verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi, bu dönemde tüm ülkelerde mazot fiyatlarında artış gerçekleşmiştir. 2002 yılından sonra ise artış daha da hızlanmıştır. Petrol ithal eden ülkeler, üretici ülkelere göre daha fazla etkilenmiştir. Bu zaman diliminde en fazla artış Türkiye'de gerçekleşmiştir. 1995 yılında 37 cent/lit olan mazot perakende fiyatı, 2002'de 78 cente, 2006'da ise 162 cente yükselmiştir. Şekil 1'de de bu artışın seyri görülmektedir.

Tablo1. Bazı ülkelerde perakende mazot fiyatları (ABD cent/litre)

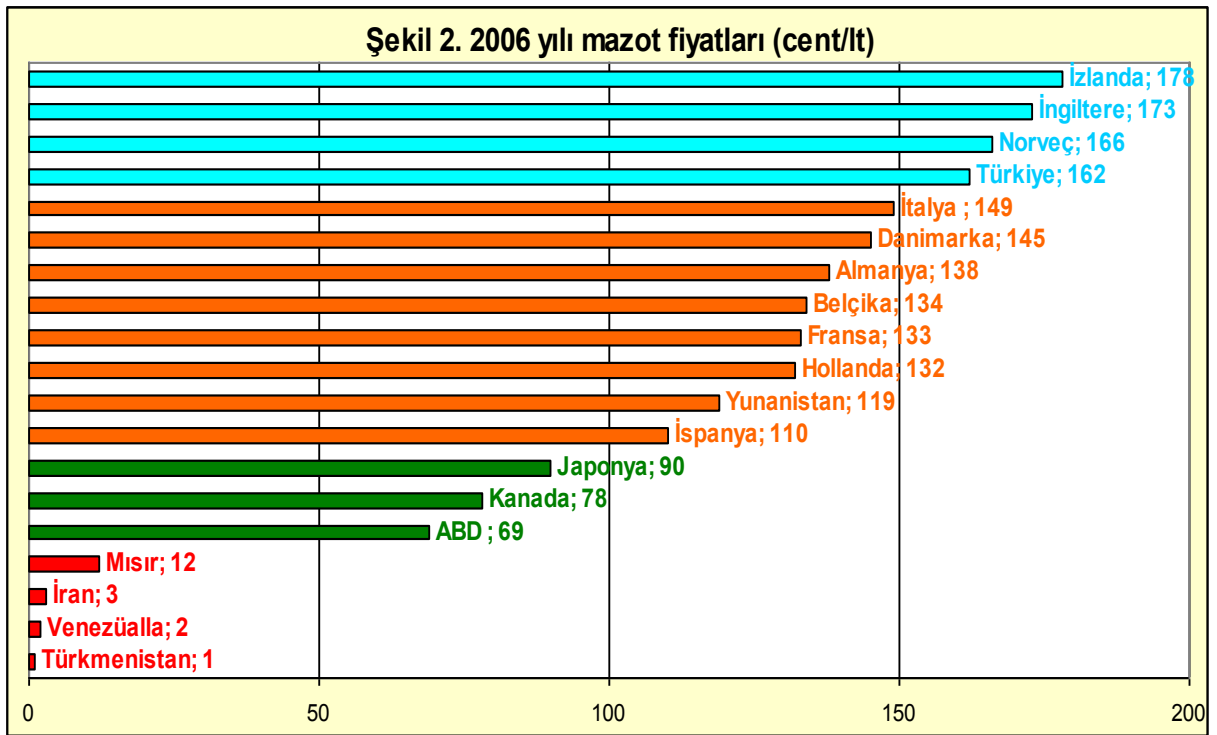
	1995	1998	2000	2002	2004	2006
Türkmenistan		5	2	1	1	1
Venezüella	1	8	6	5	2	2
ABD	33	27	48	39	57	69
Çin	74	85	80	77	100	106
İspanya	70	70	65	72	110	110
Yunanistan	59	40	71	68	123	119
Polonya	42	44	65	68	109	130
Hollanda	82	79	78	81	123	132
Fransa	78	77	82	80	125	133
Türkiye	37	47	66	78	112	162

Kaynak. Anonim 2007b

Kaynak. Anonim 2007b.

Türkiye 2006 yılı itibariyle benzin fiyatları açısından dünyadaki 171 ülke arasında en pahalı benzin tüketen ikinci ülkedir. Mazot fiyatları açısından ise en pahalı mazotu tüketen 5nci ülkedir. Dünyadaki petrol fiyatlarının artışına ek olarak, ülke içindeki vergi oranlarının yüksekliği Türk tüketicisini en pahalı petrol satın alanlardan biri yapmıştır. Şekil 2’de görülebileceği gibi dünya ülkelerini 4 grup altında değerlendirildiğinde Türkiye mazotun yüksek seviyede vergilendirildiği 4ncü dilime girmektedir. Tarım ürünleri konusunda rekabette olduğumuz AB ülkeleri ise 3ncü dilimde yer almaktadır. Yani perakende fiyat ile karşılaştırıldığında AB’de mazot fiyatları Türkiye’den daha düşüktür. AB ülkelerinde çiftçi satın alma gücünün ve diğer tarımsal desteklerinin daha yüksek olduğu dikkate alınır, düşük gelirli ve daha az destek alan Türk çiftçisi sadece mazota ödediği fiyat açısından bile rekabet gücü olarak geri kalmaktadır.

Kaynak. Anonim 2007b.

3. Tarımda Mazot Kullanımı

Tarımsal üretimde makine kullanımı arttıkça, mazot kullanımı artmakta ve mazotun toplam üretim maliyeti içerisindeki payı da yükselmektedir. Yapılan çeşitli çalışmalarda; bitkisel üretim faaliyetinde toplam üretim maliyeti içerisinde işgücü maliyeti ve arazi kirasından sonra mazot maliyeti en önemli kalem olarak tespit edilmiştir (Yavuz vd 2003).

Ülkemizde çeşitli bitkisel faaliyetlerde dekara kullanılan mazot miktarları Tablo 2 de verilmiştir. Tablodaki değerlerin hesaplanmasında mülga Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan “Türkiye’de Üretilen Tarım Ürünlerinin Üretim Girdileri Rehberi” adlı çalışma verileri esas alınmıştır. Söz konusu yayında, çeşitli tarım ürünlerinin üretiminde kullanılan makine gücü saat/hektar olarak bölgeler bazında verilmektedir. Yine mülga Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bir başka araştırmada, bir traktörün bir saatlik çalışmada 5,024 -7,146 litre mazot kullandığı belirlenmiştir (Sipahi 1994). Bu veriler ışığında belli başlı tarım ürünlerinde dekara kullanılan mazot miktarları aşağıdaki gibidir.

Tablo 2. Belli Başlı Tarım Ürünlerinde Dekara Kullanılan Mazot Miktarı

Ürün Adı	1 Dekar Üretimde Kullanılan Mazot Miktarı (Litre)
Buğday	6,54
Arpa	4,98
Mısır	11,88
Pamuk	20,76
Çeltik	20,40
Şeker Pancarı	12,18
Ayçiçeği	7,50
Tütün	6,66
Nohut	6,60
Mercimek	6,06
Patates	23,28
Domates	16,98
Kayısı	11,16
Portakal	24,84
Üzüm	7,02
Fındık	5,40
Zeytin	5,76

Kaynak: KHGM, 2005. Türkiye’de Üretilen Tarım Ürünlerinin Üretim Girdileri Rehberi, Ankara.

Yukarıdaki tabloda verilen ürünler Türkiye’deki ekili dikili alanların yaklaşık %70’ini kaplamaktadırlar. Gerek bu ürünleri üreten çiftçi sayısı, gerekse toplam tarımsal üretim değeri açısından bu ürünler önemli bir paya sahiptirler. Tablo 3 de bu ürünlerin Türkiye İstatistik Kurumundan alınan 2006 yılı geçici ekim alanları bilgileri esas alınarak tarımda kullanılan mazot miktarı hesaplanmıştır.

Tablo 3. Bazı Temel Tarım Ürünlerinin Üretiminde Kullanılan Mazot Miktarları

Ürün Adı	1 Dekar Üretimde Kullanılan Mazot Miktarı (Litre)	Toplam Ekim Alanı (Dekar)	Kullanılan Mazot Miktarı (Litre)
Buğday	6,54	84.900.000	555.246.000
Arpa	4,98	36.498.000	181.760.040
Mısır	11,88	7.958.913	94.551.886
Pamuk	20,76	5.907.000	122.629.320
Çeltik	20,40	914.430	18.654.372
Ş.Pancarı	12,18	3.256.995	39.670.199
Ayçiçeği	7,50	5.854.000	43.905.000
Tütün	6,66	1461660	9.734.656
Nohut	6,60	5.243.672	34.608.235
Mercimek	6,06	4.241.700	25.704.702
Patates	23,28	1.593.480	37.096.214
Domates	16,98	327385	5.558.997
Kayısı	11,16	960.950	10.724.202
Portakal	24,84	505.655	12.560.470
Üzüm	7,02	5138261	36.070.592
Fındık	5,40	6.662.262	35.976.215
Zeytin	5,76	7.118.428	41.002.145
TOPLAM		178.542.791	1.305.453.247

Tablodan da görüleceği gibi Türkiye’de önem taşıyan belli başlı tarımsal ürünlerin üretiminde kullanılan mazot miktarı 2006 yılı verilerine göre 1,3 milyar litredir. Bu ürünlerin dışındaki ürünler ve nadas alanlarıyla birlikte tarımda kullanılan mazot miktarının yaklaşık 1,5 milyar litre civarında olduğu söylenebilir.

Tarımda mazot kullanımını açısından önemli bir başka nokta da tarım ürünlerinin üretim maliyetleri içerisinde mazot giderinin payıdır. Tablo 4 de, bazı temel tarım ürünlerinin üretim maliyetleri içerisinde mazotun payı gösterilmiştir. Tablodaki değerlerin hesaplanmasında Tarım ve Köyişleri Bakanlığının 2006 yılı tarımsal üretim maliyetlerine ilişkin veriler kullanılırken mazot fiyatları 2007 yılı ilk altı aylık ortalama olarak esas alınmıştır.

Tablo 4. Bazı Temel Tarım Ürünlerinin Maliyetleri İçerisinde Mazotun Payı

Ürün Adı	1 Dekar Üretimde Kullanılan Mazot Miktarı (Litre)	Mazot Gideri (Ytl/Da.)	Ürün Maliyeti (Ytl/Kg.)	Verim (Kg/Da.)	Ürün Maliyeti (Ytl/Da)	Mazot Giderinin Maliyet İçindeki Payı(%)
Buğday	6,54	14,45	0,36	220	79,20	18,25
Arpa	4,98	11,01	0,34	262	89,08	12,35
Mısır	11,88	26,25	0,29	700	203,00	12,93
Pamuk	20,76	45,88	1,00	407	407,00	11,27
Çeltik	20,40	45,08	0,67	709	475,03	9,49
Şeker Pancarı	12,18	26,92	0,09	4521	424,97	6,33
Ayçiçeği	7,50	16,58	0,56	180	100,80	16,44
Nohut	6,60	14,59	1,29	97	125,13	11,66
Mercimek	6,06	13,39	0,73	130	94,90	14,11
Kiraz	26,70	59,01	0,33	864	285,12	20,70
Üzüm	7,02	15,51	0,18	740	133,20	11,65
Zeytin	5,76	12,73	5,50	20	110,00	11,57

TEAE hesaplamaları

Tablodaki rakamlar incelendiğinde, mazot maliyetlerinin ürünler itibariyle farklılık gösterdiği görülmekle birlikte % 10–20 arasında değişmektedir.

Türkiye tarımında üretim faaliyetlerinde teknolojinin hızla ilerlemesi ve makineleşmenin artmasıyla, toprak işleme, gübreleme, ilaçlama, hasat, pazara taşıma gibi üretim aşamalarında mazot kullanımı artmış, bu da yine mazot masrafının payını ve maliyeti arttıran bir etmen olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle hububat gibi ileri derecede makineleşmiş tarım alanlarında mazotun maliyeti önemli yer tutmaktadır.

Son 30 yıllık periyotta mazot fiyatları ile buğday fiyatlarının değişim oranları ve buğday/mazot fiyat pariteleri Tablo 5’de incelenmiştir. Tablo incelendiğinde mazot fiyatlarının buğday fiyatı aleyhine arttığı gözlenmektedir. Öyleki 1975 yılında buğday/mazot paritesi 1,08 iken, yani 1 kg buğday ile 1,08 lt mazot alınabilirken, 1990’larda bu değer %65 azalarak 0,35 lt’ye, 2007 yılında ise 0,19 lt’ye düşmüştür. 2007 yılı buğday fiyatı desteklerle dikkate alındığında parite 0,24 lt ye yükselmektedir. Yine aynı dönemde mazot fiyatları buğday fiyatlarından 4,9 kat daha fazla artmıştır. Fiyatlarda bu yönde olan gelişim, buğday maliyeti içindeki mazot masraflarının payının artmasına neden olmuştur.

Tablo 5. Buğday/Mazot Fiyat Paritesi (1975–2007)

Yıllar	Buğday fiyatı (TL/kg)	Artış oranı (1975=100)	Mazot fiyatı (TL/lt)	Artış oranı (1975=100)	Parite (Buğday/Mazot)
1975	2,7	100	2,5	100	1,08
1980	10,6	393	26,0	1.040	0,41
1985	63,5	2.352	165,0	6.600	0,38
1990	509,5	18.870	1.455,0	58.200	0,35
1995	8.745,5	323.907	18.817,0	752.680	0,46
2000	99.750,0	3.694.444	441.500,0	17.660.000	0,23
2007	425.000,0	15.740.741	2.215.000,0	88.600.000	0,19
*2007(fiyat +destek)	523.602,0	19.392.666	2.215.000,0	88.600.000	0,24

Kaynak: TÜİK ve TKB verilerinden hesaplanmıştır.

*Buğday (destek dahil) fiyatı: 425000+35000(prim)+42373(10 YTL/da DGD)+12203(2,88 YTL/da mazot)+9025(2,13 YTL/da kimyevi gübre) Verim:236 kg/da

Ekonomik teori açısından bakıldığında, herhangi bir ürünün arzını etkileyen en önemli faktörlerden birisi girdi fiyatlarıdır. Girdi fiyatları arttığında, arz azalır, girdi fiyatları düştüğünde arz artar. Hem miktar olarak ve hem de değer olarak çoğu tarımsal üretim faaliyetinde önemli yeri olan mazot fiyatları da tarımsal ürünlerin arzı üzerine benzer etkiyi göstermektedir. Gelişmiş ülkelerle (ABD ve AB) kıyaslandığında özellikle Türkiye'deki çiftçilerin gelir seviyelerinin düşük olması, bu etkiyi daha fazla artırmaktadır. Yapılan çalışmalar (Koç vd., 2001; Yavuz vd., 2000; Yavuz, 2003) mazot fiyatlarında artışın üretimi olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

4. Türkiye'de Tarımda Mazot Desteklemeleri

Başlangıçta da ifade edildiği gibi tarımın genel yapısı gereği desteklenmesi bir zorunluluktur. Dünyada tarımı en fazla destekleyen ülkeler gelişmiş ülkelerdir. Örneğin, AB bütçesinde 2007–2013 döneminde tarıma ayrılan pay %43'dür. Bu oran Türkiye bütçesinden tarıma ayrılan oran (%2,5–3) ile karşılaştırıldığında oldukça yüksektir (TEAE 2006).

Öte yandan, gelişmiş ülkelerin uzun yıllardır tarıma verdikleri destekler uluslararası ticaret açısından haksız rekabete yol açmaktadır. Bu nedenle üyesi olduğumuz Dünya Ticaret Örgütü ve tam üyelik için aday olduğumuz AB mevzuatı gereği haksız rekabete yol açabilecek desteklemeler sınırlandırılmaktadır. Üretim artışına yönelik desteklemeler yerine, alan desteklemeleri ya da kırsal kalkınmaya yönelik desteklemelerin tercih edilmesi gerekmektedir. Girdi destekleri de haksız rekabete yol açan desteklerden biri olarak görülmekte ve yasaklanmaktadır. Bu nedenle DTÖ, AB mevzuatına uyum, IMF, Dünya Bankası'ndan alınan krediler nedeniyle taahhütlerimiz Türkiye'de 2000'li yıllardan sonra tarımsal destekleme sisteminin yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmıştır. 2000'li yıllara kadar uygulanan fiyat desteği, girdi desteği gibi politika araçlarının yerini, Doğrudan Gelir Desteği (DGD) gibi alan üzerinden verilen desteklere bırakmıştır.

Bu değişen destekleme sistemi 2007–2013 döneminde tarımda hedefini açıklayan Tarım Strateji Belgesi ve ilk defa tarımsal politikaların çerçevesini belirleyen Tarım

Kanunu'nda ifade edilmiştir. Nisan 2006'da yayınlanan Tarım Kanunu'na göre tarım politikalarının amaçlarından birincisi; tarımsal üretimin iç ve dış talebe uygun bir şekilde geliştirilmesidir. Tarım politikasının esas hedefi ise tarım sektöründeki refah düzeyinin yükseltilmesidir. Yine tarım kanununa göre, bu hedefe ulaşmak için kullanılacak destekleme araçları:

- a) Doğrudan gelir desteği
- b) Fark ödemesi
- c) Telafi edici ödemeler
- ç) Hayvancılık destekleri
- d) Tarım sigortası ödemeleri
- e) Kırsal kalkınma destekleri
- f) Çevre amaçlı tarım arazilerini koruma programı destekleri
- g) Diğer destekleme ödemeleri şeklinde sınıflandırılmıştır.

Girdi destekleri ise “Diğer destekleme ödemeleri”nin altında “gerektiğinde bazı girdi destekleri“ olarak ifade edilmiştir.

Türkiye’de tarımda mazot desteklemeleri 2000’li yıllarda petrol fiyatlarının aşırı artışıyla gündeme gelmiş ve ilk olarak 2003 yılında çiftçilere mazot desteği verilmeye başlanmıştır. 2003 yılında tarımsal faaliyette kullanılan mazot desteklemesi, Çiftçi Kayıt Sistemi’ne (ÇKS) kayıt yaptırılmış tarım arazisi için dekar başına 3,9 YTL olarak açıklanmıştır. Tarımda kullanılan mazotun tüm ürünlerde dekar başına ortalama 8 litre olduğu kabul edilmiştir. Mazot fiyatlarının 2003 yılında ortalama 1,4 YTL olduğu dikkate alınırsa, 1 dekar ürün yetiştirmek için gerekli 11,2 YTL mazot bedelinin 3,9 YTL’si destek olarak çiftçiye ödenmiştir. Bu durumda, mazotta destekleme oranı 2003 yılında %34,8 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. 2003 Yılı Mazot Desteklemesi

Ürün Grupları	Desteklenecek Mazot Miktarı (Lt/Dekar)	Destekleme Miktarı (Ytl/Da)	Destekleme Oranı
Tüm ürünler	8	3,9	%34,8 (3,9 YTL / 9,75 YTL) Dekara mazot masrafı= 1,4 YTL*8lt= 11,2 YTL/da

Mazot desteklemelerinin ikincisi 2005 yılında gerçekleşmiştir. 2005 mazot desteğinin 2003 yılındakinden farkı, ürün gruplarına göre kullanılan mazot miktarının farklı hesaplanmasıdır. 2003 yılında tüm ürünler için 8lt üzerinden hesaplanan mazot desteği miktarı, 2005 yılında sebze, meyve, süs bitkileri, özel çayır mera, orman alanları için dekar başına 5 litre, hububat, yem bitkileri, baklagiller ve yumru bitkiler için dekar başına 8 litre, yağlı tohumlu bitkiler ve endüstri bitkilerinin yetiştirildiği alanlar için dekar başına 15 litre mazot tüketimi esas alınarak hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar üzerinden dekar başına destek miktarları ürün grupları itibariyle sırasıyla 1,5 YTL, 2,4 YTL ve 4,5 YTL olmuştur. 2005 yılı ortalama mazot fiyatı 1,950 YTL'dir. Böylece 2005 yılında çiftçinin kullandığı mazotun %15'i desteklenerek, 2003 yılına göre destekleme oranı gerilemiştir (Tablo 7).

Tablo 7. 2005 Yılı Mazot Desteklemesi

Ürün Grupları	Desteklenecek Mazot Miktarı (Lt/Dekar)	Destekleme Miktarı (YTL/Da)	Destekleme Oranı
Sebze, meyve, süs bitkileri, özel çayır mera ve orman alanları	5	1,5	%15,4 (1,5 YTL / 9,75 YTL) Dekara mazot masrafı= 1,950 YTL*5lt= 9,75 YTL/da
Hububat, yem bitkileri, baklagiller ve yumru bitkiler alanları	8	2,4	%15,4 (2,4 YTL / 15,6 YTL) Dekara mazot masrafı= 1,950 YTL*8lt= 15,6 YTL/da
Yağlı tohumlu bitkiler ve endüstri bitkiler alanları	15	4,5	%15,4 (4,5YTL/ 29,25 YTL) Dekara mazot masrafı= 1,950 YTL*15lt= 29,25 YTL/da

Üçüncü mazot desteği 2007 yılında çıkarılan Bakanlar kurulu kararıyla gerçekleşmiştir. 2005 yılındaki ürünler itibariyle dekara kullanılan mazot miktarları üzerinden hesaplanarak sırasıyla 1,8 YTL, 2,88 YTL ve 5,4 YTL olarak açıklanmıştır. Temmuz 2007’de mazot fiyatı 2,210 YTL üzerinden hesaplanan değerlere göre 2007 yılı için destekleme oranı %16,3’yükselmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. 2007 Yılı Mazot Desteklemesi

Ürün Grupları	Desteklenecek Mazot Miktarı (Lt/Dekar)	Destekleme Miktarı (Ytl/Da)	Destekleme Oranı
Sebze, meyve, süs bitkileri, özel çayır mera ve orman alanları	5	1,8	%16,3 (1,8 YTL / 11,05 YTL) Dekara mazot masrafı= 2,210 YTL*5lt= 11,05 YTL/da
Hububat, yem bitkileri, baklagiller ve yumru bitkiler alanları	8	2,88	%16,3 (2,88 YTL / 17,68 YTL) Dekara mazot masrafı= 2,210 YTL*8lt= 17,68 YTL/da
Yağlı tohumlu bitkiler ve endüstri bitkiler alanları	15	5,4	%16,3 (5,4 YTL/ 33,15 YTL) Dekara mazot masrafı= 2,210 YTL*15lt= 33,15 YTL/da

2003 yılında Yavuz ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada mazot desteklemesinin etki analizi yapılmıştır. Bu çalışmada, iki varsayım dikkate alınmıştır. Birincisi, piyasaya müdahale olmaması ve dış ticaretin önemsiz olması kabullerine dayanmaktadır. Bu durumda, mazot fiyatının düşmesi üretimi artırırken arz ve talebin inelastik olmasından dolayı fiyatların da önemli miktarda düşmesine neden olacağı, sonuç olarak, çiftçilerin maliyetlerinin azalmasına rağmen fiyatlardaki hızlı düşüş üreticilerin refahını olumsuz etkileyeceği tahmin edilmiştir. Diğer yandan düşük fiyatlar ve fazla ürün tüketicilerin kazançlı olmasına neden olacağı, net toplumun kazancı ise, tüketicilerin kazancı üreticilerin ve vergi ödeyenlerin kayıplarını karşıladığından pozitif olacağı tespit

edilmiştir. Yani böyle bir politikanın toplumun refahına pozitif net katkısı olacağı vurgulanmıştır (Yavuz vd 2003).

İkinci kabulde ise, mevcut destekleme politikalarının (destekleme fiyatı, teşvik primi ve kota), fiyatların düşmesini engellediği ve fiyatın mevcut piyasa fiyatı seviyesinde sabit olduğu varsayılmıştır. Bu kabuller altında yapılan analizlerde, bu politika değişikliğinden üreticinin önemli ölçüde kazançlı çıkacağı vurgulanmıştır. Çünkü piyasa fiyatı sabit kalırken çiftçinin maliyetleri düşmekte ve üretimi artmaktadır. Tüketiciler ise aynı miktarda tüketimi aynı fiyatla yapmaya devam ettiklerinden durumlarında bir değişme olmamaktadır. Üreticilerin kazançları, vergi ödeyenlerin kayıplarını fazlasıyla karşıladığından toplumun bu politikadan dolayı net kazancı olacağı tahmin edilmiştir (Yavuz vd 2003). Sonuçta diğer desteklerin devam ederek mazot desteklenmesinin de yapılması çalışmada önerilmiştir.

Şüphesiz 2003 yılında uygulamaya başlayan mazot desteği çiftçinin maliyet yükünde 2003'de %34, 2005'de %15, 2007'de %16 seviyesinde azalmaya neden olmuştur. Ancak bu oranlar diğer ülkelerle kıyaslandığında mazot fiyatlarının aşırı yüksekliği mazot desteği ile hedeflenenlerin gerisinde kaldığını göstermektedir.

Mazot desteği 2007 seçimleri öncesinde de tüm siyasi partiler tarafından tartışılan konu haline gelmiştir. 2007 yılı itibariyle 1 litre mazotun rafineri satış fiyatı 74 Yeni Kuruş. ÖTV'si 83 Yeni Kuruştur. Rafineri satış fiyatı ve ÖTV nin toplamı üzerinden hesaplanan, KDV'si de 61 Yeni Kuruştur. Böylece 1 litre mazottan alınan toplam vergi 1.44 YTL'dir. Mazotun perakende satış fiyatı ise 2.26 YTL'dir. Buna göre, tüketicinin satın aldığı Mazotun %64'ünü vergi oluşturmaktadır.

5. Genel Değerlendirme

Dünya petrol fiyatları son yıllarda tarihi süreç içerisinde en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Diğer yandan Türkiye, tüketicilerin en fazla vergilendirildiği ülkelerden biri olmuştur. Yüksek ham petrol fiyatları ve ülke içinde yüksek vergi oranları ile dünya ülkeleri arasında en pahalı benzini tüketen ikinci, mazotta ise beşinci sırada yer almıştır.

Mazot, tarımdaki makineleşme düzeyindeki yükselişe paralel olarak önemi artan bir girdidir. Bir çok tarımsal ürünün üretim giderleri içerisinde % 10-20 oranında bir pay sahibi olduğu düşünöldüğünde tarımsal üretimde kullanılan mazotun desteklenmesine ilişkin alınacak politik kararların çiftçinin geliri ve tarımsal ürünlerin fiyatları üzerinde çok önemli bir etkiye sahip olacağı kesindir.

Gelecek yıllarda, ülkemizin dâhil olduğu uluslararası örgütler çerçevesinde verdiği taahhütler nedeniyle, tarımsal destekleme politikalarının belirlenmesinde önemli kısıtlarla karşılaşacağımız kesindir. Bu gelişmeler bir yandan tarımsal destekleme kalemlerini değiştirirken bir yandan da bu desteklerin verilış şekillerini değiştirecektir. Gelecekte dünya tarım ürünleri piyasalarının daha liberal bir yapı kazanacağı dikkate alındığında; destekleme politikalarının uluslararası taahhütlerimize uygun, ancak ülkemiz tarımının rekabet gücünü artıracak şekilde belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Tarımsal üretimde kullanılan mazot desteklemeleri bu bağlamda düşünöldüğünde; 2003, 2005 ve 2007'de uygulanan desteklerin doğrudan litre üzerinden değil de, alan üzerinden hesaplanarak ödenmesi, uluslararası taahhütler gereğidir. Alan üzerinden hesaplanarak desteklemelerin yapılması gelecekte ortaya çıkabilecek sorunları ortadan kaldırmaktadır.

Bu nedenle Temmuz 2007 seçimleri öncesinde gündeme gelen tarımsal üretimde kullanılan mazot üzerindeki vergi yükünün azaltılması yoluyla çiftçinin üretim giderleri yükünün azaltılması önerisi üretici refahını arttırmak ve uluslar arası rekabet açısından önemlidir. Ancak litre üzerinden yapılacak destekler uluslararası taahhütlerimiz açısından

sıkıntı yaratabilecektir. Bunun yerine bugüne kadar uygulandığı gibi çiftçilerin mazotu serbest piyasadaki fiyatlardan almaları ancak ürettikleri ürünün cinsine bağlı olarak alan üzerinden mazot desteği almaları daha doğru olacaktır.

Alan üzerinden yapılacak mazot desteklemelerinde ise çiftçinin maliyet yükünü azaltacak ve rekabet gücünü artıracak miktarda verilmesi önemlidir. Ayrıca mazot desteklerinin veriliş zamanı da büyük önem taşımaktadır. Tarımsal üretimde çiftçinin mazota duyduğu ihtiyaç belirli dönemlerde en yüksek seviyeye çıkmaktadır. Eđer destekleme ödemeleri bu dönemlerle aynı zamana denk getirilirse çiftçi yapılacak desteklemelerden azami faydayı sağlayacaktır.

Özetle, ülkemizde tarım sektörünün sürdürülebilirliğini sağlamak, uluslararası piyasalarda rekabet gücünü yükseltmek, çiftçi gelirlerini artırmak için tarımda kullanılan mazota verilen destek; alan bazlı, yeter miktarda ve uygun zamanda ödemelerle devam ettirilmelidir.

Kaynaklar

Anonim 2007a. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, www.enerji.gov.tr

Anonim 2007b. www.gtz.de

Dellal, İ., Tunalıoğlu R. 2002, Buğday Durum ve Tahmin:2002/2003, TEAE Yayınları
No:84, Ankara.

KHGM, 2005. Türkiye’de Üretilen Tarım Ürünlerinin Üretim Girdileri Rehberi, Ankara.

Koç vd. 2001b, Türkiye Tarımında Kimyasal İlaç Kullanımı, TEAE Yayınları, Yayın
No:63, Ankara.

Özüdoğru, T. 2002, Pamuk Durum ve Tahmin:2002/2003, TEAE Yayınları, Yayın No:89,
Ankara.

Sipahi, M. 1994. Harran Ovasında Mekanik Scraperle Yapılan Tesviye Çalışmalarında
Zaman, Yakıt Tüketimi ve İş Başarıları, Şanlıurfa.

TEAE, 2006. Ekonomik Göstergelerle Türkiye’de Tarım 2006, TEAE Yayınları, Ankara.